

ANTONY G. N. FLEW

Antony Garrard Newton Flew (nar. 11. 2. 1923 v Londýne) patrí k popredným súčasným britským filozofom. Je predstaviteľom dnes už klasickej oxfordskej školy analytickej filozofie, hoci šírka jeho záujmov i vplyvu ďaleko presahujú jej rámec. V minulom roku vyšiel k jeho 75. narodeninám ako malý "Festschrift" výber niekoľkých významných štúdií a esejí (*Philosophical Essays*. Ed. by J. Shosky. Rowman and Littlefield, Lanham etc., 1998, 213 pp.). A. Flew je emeritným profesorom katedry filozofie na univerzite v Readingu, no stále aktívne pracuje: prednáša na rozličných svetových univerzitách a konferenciách - od USA (napr. v apríli 1999 o hodnotách na Central Missouri State University vo Warrensburgu, Missouri) po Ďaleký východ; rediguje nové reedície svojich prác (napr. *Darwinian Evolution. A Second Edition with a new Introduction*. Transaction Publishers, New Brunswick, 1997; predtým 1. vydanie v r. 1984); pozývajú ho na diskusie do masmédií (napr. v 1998 hovoril v BBC o pojme pravdy vo vyšetrovacom prípade v súvislosti s aférou B. Clintona) atď. Prof. Flew viackrát navštívil bývalé Česko-Slovensko i terajšie Slovensko, prednášal v Bratislave v roku 1992 a 1996, prejavoval a stále prejavuje veľké sympatie k našej krajine. Týmto stručným príspevkom (i prekladmi) chceme v našom časopise aspoň v základných črtách predstaviť našej filozofickej obci dielo tohto, možno povedať, dnes už *doyena* klasickej analytickej filozofie, filozofa, ktorý ešte osobne zažil prednášať Wittgensteina i J. L. Austina, diskutoval s A. J. Ayerom, I. Berlinom i K. R. Popperom a ktorý stojí v jednom rade s plejádou takých mien ako J. Wisdom, P. F. Strawson, J. O. Urmson, S. Hampshire, P. Grice, D. Pears, A. Quinton, B. Williams, M. Dummett, A. Kenny a iní.

Bol to však Gilbert Ryle, popri J. L. Austinovi ďalšia veľká postava tejto filozofickej tradície, ktorý najviac ovplyvnil A. Flewa počas jeho štúdií a následnom pobyte v Oxforde v rokoch 1942-1950 (medzitým v rokoch 1942-1945 slúžil v Royal Air Force, v r. 1947 graduoval na St. John's College, v r. 1948-1950 bol tútorom a lockovským štipendistom na Christ Church). Ryle bol Flewovým supervízorom počas jeho bakalárskeho štúdia (výsledkom bola práca "Locke a problém osobnej identity" a neskôr, keď sa po vydaní *The Concept of Mind* (1949) rozprúdila široká diskusia, Ryle akceptoval Flewovu myšlienku, že tu ide vlastne o koncepciu "logického", nie metafyzického či metodologického behaviorizmu: kým metafyzickí behavioristi tvrdia, že nič také ako vedomie neexistuje, a metodologickí behavioristi

pri štúdiu mentálneho nahrádzajú introspekciu správaním, Ryle ako logický behaviorista pokladal všetky mentálne koncepty za dispozície na správanie. Dôraz na logickú analýzu je vôbec výraznou črtou aj Flewovho filozofovania, avšak ten ho kombinuje s dôrazom na konceptuálnu analýzu výrazov prirodzeného jazyka, ktorej sa učil priamo u J. L. Austina počas jeho pamätných "sobotných seminárov". Hoci niektoré štúdie (aj spomínanú o probléme osobnej identity) publikoval v renomovaných časopisoch *Mind* a *Philosophy* ešte v Oxforde, vo filozofických kruhoch si po prvýkrát získal reputáciu vďaka editorstvu a fundovaným úvodom k dvom sériám známych a dnes už klasických zborníkov venovaných práve vzťahu logiky a jazyka a jeho významu pre filozofiu (*Logic and Language I, II*, 1951 a 1953), na čo nadväzovala aj tretia séria (*Essays in Conceptual Analysis*, 1956) a známy úvod k nej s názvom "Musí byť každá filozofia filozofiou jazyka?". Možno bez nadsázky povedať, že s týmito zborníkmi a na ich štúdiu vyrastali celé ďalšie generácie súčasných analytických filozofov, a to nielen anglo-amerických (žiaľ, u nás sú takmer neznáme, hoci ich reedície vychádzajú dodnes). V tom čase už A. Flew pôsobil ako prednášateľ morálnej filozofie najprv na univerzite v Aberdeene a potom (od r. 1954 až do 1971) ako profesor na univerzite v Keele. V tomto škótskom prostredí bol vari najvýznamnejším predstaviteľom oxfordskej lingvistickej filozofie, ktorá preňho zostala osvedčenou metódou (kvintesenciou čoho je jeho "príručka" správneho a kritického myslenia, preložená aj do taliančiny a portugalčiny: *Thinking about Thinking*, 1975, resp. *Thinking Straight*, 1977 a *How to Think Straight*, 1998), avšak nemenej významnou je jej aplikácia na celý diapazón filozofických tém a problémov - od filozofickej psychológie (monografie *A New Approach to Psychical Research*, 1953; *Crime or Disease*, 1973; zborník *Body, Mind and Death*, 1964) cez etiku (*Evolutionary Ethics*, 1967), dejiny filozofie (*Hume's Philosophy of Belief*, 1961; *An Introduction to Western Philosophy*, 1971) až po filozofickú teológiu (zborník, editovaný spolu s A. MacIntyrom *New Essays in Philosophical Theology*, 1955; monografia *God and Philosophy*, 1966, nové vydanie ako *God: A Critical Inquiry*, 1984). Tento diapazón vytvoril základný okruh problematiky, na ktorom A. Flew ďalej pracuje a neustále sa k nemu vracia v ďalších monografiách, či už z filozofie náboženstva (*The Presumption of Atheism, and other Philosophical Essays on God, Freedom and Immortality*, 1976; nové vydanie *God, Freedom and Immortality: A Critical Analysis*, 1984 - preložená do španielčiny; *The Logic of Mortality*, 1987; *Does God Exist?*, 1991), alebo z dejín filozofie (*David Hume: Philosopher of Moral Science*, 1986;), etiky (*A Rational Animal: Philosophical Essays on the Nature of Man*, 1978; *Atheistic Humanism*,

1993) či filozofie mysle a konania (spolu s G. Veseyom *Agency and Necessity*, 1987 - japonský preklad; zborník *Readings in the Philosophical Problems of Parapsychology*, 1987). Popri tom napísal vlastný úvod do filozofie pre široké publikum (*Philosophy: An Introduction*, 1979) a editoval kvalitný filozofický slovník, ktorého väčšinu hesiel aj sám autorsky spracoval (*A Dictionary of Philosophy*, 1979, 1984). Od začiatku sedemdesiatych rokov, keď nejaký čas pôsobí na univerzite v Calgary (1972-1973) a potom prechádza na univerzitu v Readingu (od roku 1973 až do odchodu do dôchodku v r. 1983), sa Flew koncentruje na problémy sociálnej a politickej filozofie so špeciálnym zameraním na otázky spravodlivosti, rovnosti a edukačného systému (*Sociology, Equality and Education: Philosophical Essays in Defence of a Variety of Differences*, 1978 - taliansky preklad; *The Politics of Procrustes: Contradictions of Enforced Equality*, 1981; *Power to the Parents: Reversing Educational Decline*, 1987; *Equality in Liberty and Justice*, 1989; *Thinking about Social Thinking*, 1985 a ďalšie vydania 1992, 1997; *Shepherds Warning: Setting Schools Back on Course*, 1994). Týmto otázkam sa mohol plne venovať aj ďalej (1983-1986), keď ho pozvali ako "Distinguished Research Fellow" do Social Philosophy and Policy Center na Bowling Green State University, Ohio, USA.

Tento zd'aleka nie úplný (a zatiaľ ani definitívne završený) prehľad prác A. Flewa môže poslúžiť ako príklad, že súčasná analytická filozofia sa neutápa len v samoučelnom rozpracúvaní svojej lingvistickej metódy, ale zaoberá sa analýzou všetkých - tradičných i moderných - filozofických problémov. V jednej zo svojich prác vymedzil Flew filozofiu ako úsilie vydávané na riešenie špecifických problémov (tých, ktoré sme si zaužívali nazývať "filozofické"), pričom ide o ich vyargumentované vyjasňovanie a správne (t. j. podľa neho racionálne a plnovýznamové) pochopenie. Flew je jedným z tých, ktorí stále zastávajú názor, že vo filozofii predsa len existuje určitý pokrok. V rovine sociálnej a politickej filozofie je však podľa neho najväčšou prekážkou pokroku akákoľvek snaha o rovnosť, pretože tento ideál považuje od základov za chybný - ani ľudia, ani kultúry si nemôžu byť rovné v zmysle rovnakosti, ako sa to často spontánne a bežne chápe (a vyjadruje napr. ľudovým argumentom z oblasti "teórie rovnakých žalúdkov"); naopak, všetci sme iní, rozmanití, a preto zrejme stráca význam hovoriť o rovnosti medzi ľuďmi vôbec z kvalitatívneho hľadiska (pozri slovenský preklad jeho prednášky, ktorú mal v Bratislave - A. Flew: Majú všetky ľudské životy a kultúry rovnakú hodnotu? In: *Fragment K VIII*, 1994, 1, 78-83). Z tejto obhajoby rozmanitosti mu jasne vyplýva obhajoba individuálnej slobody a tolerance, no na druhej strane Flew odmieta z nej odvodzovať

čokoľvek na spôsob postmodernistického pluralizmu, pretože podľa neho musí existovať "jeden správny názor" alebo "jedna pravdivá teória", o ktorú sa každý človek ako "Animal Rationalis" snaží. V britskej verejnosti sa A. Flew stal známym ako jeden z najostrejších kritikov akýchkoľvek tendencií v tamjšom školskom systéme, ktoré by viedli k nivelizácii a narúšaniu starých dobrých tradícií, za čo si vyslúžil povest' veľkého konzervatíva a rozhodný odpor všetkých presvedčených anglických ľavičiarov (ktorým sa, pochopiteľne, tým viac hodí ako protiargument Flewova vlastná ľavičiariska mladosť). Preto Flew ako radikálny liberál, teda "libertarián" (a zástanca názorov J. S. Mill a F. A. von Hayeka), uznáva ako rozhodujúcu politickú hodnotu slobodu. Z tejto pozície je aj jedným z najrozhodnejších a najvytrvalejších kritikov koncepcie spravodlivosti J. Rawlsa. Rawlsovi vyčíta najmä to, že svoj koncept sociálnej spravodlivosti zakladá práve na koncepte rovnosti, ktorý sa však nedá filozoficky zdôvodniť.

Okrem svojho príspevku k politickej filozofii je Flew jedným z najlepších britských znalcov diela D. Huma (ale aj Ch. Darwina, A. Smitha či T. Malthusa) a, pravdaže, zapáleným obhajcom filozofie oxfordskej proveniencie. Všeobecne sa oceňuje jeho prínos k analytickej filozofickej argumentácii v spore o existenciu Boha a k ateistickému humanizmu. Ako presvedčenému racionalistovi, v ktorého humanizme je vari najhorším zlom indoktrinácia a abdikácia na racionálne myslenie, Flewovi nestačí, že ľudia veria v Boha, ale ak navyše aj tvrdia, že Boh existuje, mali by toto svoje tvrdenie podprieť dobrými dôvodmi. Flew však žiadne takéto dôvody nenachádza, preto je podľa neho celkom prirodzený ateistický, resp. aspoň skeptický (agnostický) postoj. Nie ateisti majú dokazovať, že Boh neexistuje, ale, naopak, teisti by mali dokázať, že existuje.

A. Flew sa nepochybne zaradil medzi najplodnejších a najznámejších britských filozofov druhej polovice nášho storočia. Nie je tu miesto (a ešte ani čas) na žiadnu definitívnu sumarizáciu jeho prác, veríme však, že preklady oboch statí, ktoré uverejňujeme, zaujmú čitateľov a prispedia k obohateniu nášho obrazu o súčasnom tematickom repertoári analytickej filozofie.

Emil Višňovský